

Terveyttä ja hyvinvointia valtion mailta – tarkastelussa metsästäjät ja kalastajat

Hannu Kaikkonen, Oulun Diakonissalaitos
puh. 050 312 5745, sposti: hannu.kaikkonen(at)odl.fi

Mikko Rautiainen, Metsähallitus, Pohjanmaan luontopalvelut
puh. 040 547 2392, sposti: mikko.rautiainen(at)metsa.fi

Kansikuva: Metsästäjän ja parhaan ystävän lepoetki rentouttaa väsyneet jalat.
Kuva: Aku Ahlholm.

Översättning: Pimma Åhman.

Translation: Semantix Oy.

ISO 14001

© Metsähallitus, Vantaa 2014.

ISSN-L 1235-6549
ISSN (verkkojulkaisu) 1799-537X
ISBN 978-952-295-078-9 (pdf)

Hannu Kaikkonen ja Mikko Rautiainen

Terveyttä ja hyvinvointia valtion mailta – tarkastelussa metsästäjät ja kalastajat

KUVAILULEHTI

JULKAISIJÄ	Metsähallitus	JULKAISUAIKA	28.8.2014
TOIMEKSIANTAJA	Metsähallitus, luontopalvelut	HYVÄKSYMISPÄIVÄMÄÄRÄ	
LUOTTAMUKSELISUUS	Julkinen	DIAARINUMERO	
SUOJELUALUETYYPPI/ SUOJELUOHJELMA			
ALUEEN NIMI			
NATURA 2000 -ALUEEN NIMI JA KOODI			
ALUEYKSIKKÖ			
TEKIJÄ(T)	Hannu Kaikkonen ja Mikko Rautiainen		
JULKAISUN NIMI	Terveyttä ja hyvinvointia valtion mailta – tarkastelussa metsästäjät ja kalastajat		
TIIVISTELMÄ	<p>Tässä tutkimuksessa selvitettiin Metsähallituksen lupa-asiakkaiden metsästys- ja kalastusmatkoilla kokemia terveys- ja hyvinvointivaikutuksia. Kyseessä on ensimmäinen suomalainen tutkimus, jossa arvioidaan metsästyksen ja kalastuksen vaikutuksia sosiaaliseen, psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin. Selvitys tehtiin kansallispuistokävijöille suunnatun hyvinvointivaikutustutkimuksen rinnalla.</p> <p>Tutkimuksen kohteena olivat valtion alueille metsästys- tai kalastusluvan vuonna 2013 hankkineet henkilöt. Tutkimusaineisto kerättiin Internet-kyselyllä. Metsästys- tai kalastusmatkalla koetun hyvinvoinnin mittaamista koskevat kysymykset olivat vastaavia kuin kansallispuistokävijöille suunnatussa maastokyselyssä. Lisäksi tarkasteltiin pienriistanmetsästäjien vuonna 2013 maastossa kulkemia kilometrejä saalispalautteista koostetusta aineistosta.</p> <p>Tulosten perusteella metsästys- ja kalastusmatkat tuottavat ihmisille sosiaalisia, psyykkisiä ja fyysisiä hyvinvointivaikutuksia. Etenkin psyykinen hyvinvointi lisääntyi. Metsästäjien hyvinvoinnin lisääntyminen oli jonkin verran suurempaa kuin kalastajilla.</p> <p>Matkan kesto lisäsi koettuja hyvinvointivaikutuksia ja suurin hyvinvoinnin lisäys koettiin 8–14 vuorokauden mittaisilla matkoilla. Naisten kokemien hyvinvointivaikutusten lisääntyminen oli keskimäärin miehiä suurempaa. Ikäryhmä 25–44-vuotiaat kokivat hyvinvoinnin nuorempia ja vanhempia voimakkaammin. Seurueessa matkanneet arvioivat hyvinvoinnin yksin matkustaneita korkeammiksi. Hyvinvointivaikutukset olivat suuremmat pohjoisen laajoilla metsästysalueilla sekä luonnonkaloja kalastettaessa.</p> <p>Saalispalautteiden perusteella kanalinnumetsästäjät liikkuivat keskimäärin 8,1 kilometriä metsästyspäivän aikana. Kuljettu matka oli keskimäärin pidempi Pohjois-Suomessa. Metsästäjien päivittäinen liikunta ylittää reilusti minimiliikuntasuosituksen, joskin kysely ei anna vastausta siihen, jatkuuko aktiivisuus myös arjessa metsästysmatkan ulkopuolella.</p> <p>Tämä selvitys vahvistaa aiempien tutkimusten tuloksia luonnon elvyttävästä ja aktivoivasta vaikutuksesta. Koettuja hyvinvointivaikutuksia mittaavat kysymykset ovat käyttökelpoinen työkalu metsästäjien ja kalastajien kokemien terveys- ja hyvinvointivaikutusten mittaamiseen.</p>		
AVAINSANAT	terveys, hyvinvointi, luontoliikunta, metsästys, kalastus		
MUUT TIEDOT			
SARJAN NIMI JA NUMERO	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 209		
ISSN-L	1235-6549	ISBN (PDF)	978-952-295-078-9
ISSN (VERKKOJULKAISU)	1799-537X		
SIVUMÄÄRÄ	30 s.	KIELI	suomi
KUSTANTAJA	Metsähallitus	PAINOPAIKKA	
JAKAJA	Metsähallitus, luontopalvelut	HINTA	

PRESENTATIONSBLAD

UTGIVARE	Forststyrelsen	UTGIVNINGSDATUM	28.8.2014
UPPDRAKSGIVARE	Forststyrelsen, naturtjänster	DATUM FÖR GODKÄNNANDE	
SEKRETESSGRAD	Offentlig	DIARIENUMMER	
TYP AV SKYDDSSOMRÅDE/ SKYDDSPROGRAM			
OMRÅDETS NAMN			
NATURA 2000 -OMRÅDETS NAMN OCH KOD			
REGIONAL ENHET			
FÖRFATTARE	Hannu Kaikkonen och Mikko Rautiainen		
PUBLIKATION	Hälsa och välmående från statens marker – med fokus på jägare och fiskare		
SAMMANDRAG	<p>I denna undersökning utreddes de verkningar som Forststyrelsens tillståndskunder upplevt att fiske- och jaktfärder haft på deras hälsa och välmående. Detta är den första finska undersökning där man utrett jaktens och fiskets inverkan på den sociala, psykiska och fysiska hälsan. Undersökningen gjordes parallellt med en undersökning som gällde hälsoverkningarna hos nationalparksbesökare.</p> <p>I undersökningen deltog personer som hade ett jakt- eller fisketillstånd år 2013. Undersökningsmaterialet insamlades med en webbenkät. De frågor som gällde mätandet av välmående som upplevs under jakt- och fiskefärder var liknande som de som förekom i enkäten som gjordes i terrängen bland nationalparksbesökare. Dessutom undersökte man antalet kilometer som småviltsjägare vandrat i terrängen utgående från uppgifter som baserade sig på bytesresponsen.</p> <p>Resultaten visar att jakt- och fiskefärder har en positiv inverkan på människors sociala, psykiska och fysiska välmående. I synnerhet det psykiska välmåendet ökade. Välmåendet ökade något mera hos jägare än hos fiskare.</p> <p>Verkningarna på välmåendet var beroende av färdens längd, och den största ökningen i välmåendet upplevde jägare och fiskare under färder som räckte 8–14 dygn. Kvinnorna upplevde i genomsnitt att verkningarna var större än vad männen gjorde. Åldersgruppen 25–44-åringar uppgav att hälsoverkningarna var kraftigare än yngre och äldre åldersgrupper. Även de som reste i sällskap ansåg att verkningarna på välmåendet var större än hos dem som färdades ensamma. Verkningarna på välmåendet var störst på de vidsträckt jaktområdena i norr och vid fiske av vilda fiskar.</p> <p>Bytesresponsen visar att jägare av hönsfågel rör sig i genomsnitt 8,1 km under en jakt dag. Den sträcka de tillryggalade var i genomsnitt längre i norra Finland. Jägarnas dagliga motion överskrider rejält minimimotionsrekommendationerna, fastän enkäten inte gav svar på om samma aktivitetsnivå upprätthålls till vardags utanför jaktfärderna.</p> <p>Denna undersökning bekräftar de resultat om naturens uppiggande och aktiverande verkan på människor som man fått i tidigare undersökningar. De frågor som mäter de upplevda hälsoverkningarna är ett användbart verktyg vid bedömningen av de verkningar på hälsa och välmående som jägare och fiskare upplevt.</p>		
NYCKELORD	hälsa, välmående, naturmotion, jakt, fiske		
ÖVRIGA UPPGIFTER			
SERIENS NAMN OCH NUMMER	Forststyrelsens naturskyddspublikationer. Serie A 209		
ISSN-L	1235-6549	ISBN (PDF)	978-952-295-078-9
ISSN (ONLINE)	1799-537X		
SIDANTAL	30 s.	SPRÅK	finska
FÖRLAG	Forststyrelsen	TRYCKERI	
DISTRIBUTION	Forststyrelsen, naturtjänster	PRIS	

DOCUMENTATION PAGE

PUBLISHED BY	Metsähallitus	PUBLICATION DATE	28.8.2014
COMMISSIONED BY	Metsähallitus, Natural Heritage Services	DATE OF APPROVAL	
CONFIDENTIALITY	Public	REGISTRATION NO.	
PROTECTED AREA TYPE / CONSERVATION PROGRAMME			
NAME OF SITE			
NATURA 2000 SITE NAME AND CODE			
REGIONAL ORGANISATION			
AUTHOR(S)	Hannu Kaikkonen and Mikko Rautiainen		
TITLE	Health and well-being in State-owned land – study of hunters and fishermen		
ABSTRACT	<p>This study examined the impacts on health and well-being as experienced by Metsähallitus customers who hold hunting and fishing permits. This is the first Finnish study assessing the impacts of hunting and fishing on the social, psychological and physical well-being benefits perceived by visitors. The target group of this study, conducted parallel to the study of well-being benefits experienced by visitors to national parks, comprised persons having acquired a hunting or fishing permit for state-owned areas in 2013. The study material was collected through an Internet survey. The questions measuring well-being experienced during a hunting or fishing trip were similar to those in the on-site survey for visitors to national parks. In addition, the kilometres covered in the terrain by small game hunters in 2013 were examined on the basis of material compiled from feedback on catches.</p> <p>The results indicate that hunting and fishing trips are beneficial in terms of the social, psychological and physical well-being of people. Psychological well-being increased in particular and hunters experienced a somewhat higher increase in well-being than fishermen.</p> <p>Longer trips resulted in more beneficial impacts on well-being, and the increase was highest on trips that lasted 8 to 14 days. On average, women experienced a more intensive increase in well-being impacts than men, and the 25–44 age group experienced well-being more strongly than younger and older visitors. People who travelled in groups estimated higher well-being than those who travelled alone, and the impacts on well-being were higher in the vast expanses of hunting areas in the north, and when fishing for wild fish.</p> <p>On the basis of feedback on catches, the average daily distance covered by gamefowl hunters was 8.1 kilometres, and longer in northern Finland. The daily exercise undertaken by hunters clearly exceeds recommendations for minimum exercise, but the survey does not reveal whether such high activity levels continue in everyday life after the hunting trip.</p> <p>This survey confirms the results of previous studies regarding the revitalising and activating impacts of nature. Questions that measure the well-being benefits experienced are a viable tool for measuring health and well-being benefits experienced by hunters and fishermen.</p>		
KEYWORDS	health, well-being, open air exercise, hunting, fishing		
OTHER INFORMATION			
SERIES NAME AND NO.	Nature Protection Publications of Metsähallitus. Series A 209		
ISSN-L	1235-6549	ISBN (PDF)	978-952-295-078-9
ISSN (ONLINE)	1799-537X		
NO. OF PAGES	30 p.	LANGUAGE	Finnish
PUBLISHING CO.	Metsähallitus	PRINTED IN	
DISTRIBUTOR	Metsähallitus, Natural Heritage Services	PRICE	

Esipuhe

Luonto vetää meitä puoleensa monin tavoin ja tarjoaa ehtymättömästi liikunta- ja virkistätymismahdollisuuksia. Suomalaiset ovat eräkan-saa. Maassamme on yli 350 000 rekisteröitynyt metsästäjää ja kalastusta harrastavien määrä nousee yli 1,5 miljoonaan kansalaiseen. Monelle metsästys ja kalastus on tärkein motiivi mennä luontoon ja liikkua metsissä sekä vesillä.

Luonnossa liikkuminen vaatii kestävyttä, lihasvoimaa ja keskittymistä. Suunnistaminen on oleellinen osa eränkävintä ja se rassaa ja kehittää aivosoluja. Maastossa syke nousee ja usein myös hiki virtaa.

Harrastusvälineiden hallinta edellyttää uuden opettelua, tarkkaavaisuutta ja keskittymistä. Jos haluaa saada myös saalista, se vaatii sekä aikaa että irtaantumista. Ja kun kädessä on lopulta tuore kala tai riistaa, siinä on terveellisen ravinnon lähde. Edellä kuvattu kuulostaa työarjen arvokkaalta vastapainolta.

Valtion maat ja vedet ovat kansalaisten yhteistä omaisuutta ja meitä kaikkia varten. Metsähallitus, joka hoitaa valtion maita, aloitti vuonna 2010 terveyttä luonnosta -toimintaohjelman. Sen yhtenä tavoitteena on hankkia tietoa suojelualueiden kävijöiden ja valtion maiden metsästäjien ja kalastajien kokemista luonnon terveys- ja hyvinvointivaikutuksista.

Tarkoitus on kerätä tietoa siitä, mitä Metsähallituksen luonto- ja eräpalvelujen tuottaminen tarkoittaa yksittäisen palvelukäyttäjän, retkeilijän tai eränkävijän kokemusmaailmassa. Mitä hän kokee saavansa, kun astuu luonnon suureen saliin seikkailemaan? Ja mikä kytkentä tällä on laajemmin yhteiskuntaan? Mitä vaikuttavuutta syntyy, kun luonnossa samoilee satoja tuhansia kansalaisia?

Tätä selvitetään kahdella luontopalvelujen selvityksellä, joista toinen keskittyy retkeilijöihin ja toinen metsästäjiin ja kalastajiin. Tämän tutkimusraportin ydin on otos valtion maiden eränkävijöistä: pienriistan metsästäjien ja virkistyskalastajien joukko, jotka hakevat elämyksiä ja oheistuotteena myös saalista. Tässä raportissa kuvataan sitä, millaisia terveysvaikutuksia he kokevat saavansa erästäessään.

Tämä tutkimus on luontopalvelujen ensimmäinen askel eräkävinnin kokemuksellisten terveysvaikutusten selvittämisessä. Tämä lienee myös ensimmäinen askel valtakunnallisen riistakonsernin strategian 2012–2016 ”riistatalous luo hyvinvointia” aineettomien arvojen kuvaamisessa. Nykyään puhutaan paljon ekosysteemipalveluista. Siitähän tässä on erityisesti kysymys. Luonto palvelee meitä, kun me kannamme vastavastuoroisesti vastuamme luonnon hyvinvoinnista.

Jukka Bisi,
Erätalouspäällikkö
Metsähallituksen luontopalvelut

Sisällys

1 Johdanto	9
1.1 Tarkasteltava joukko ja alueet.....	9
1.1.1 Metsästäjät.....	9
1.1.2 Kalastajat.....	10
2 Aineisto ja menetelmät	12
2.1 Metsästäjien ja kalastajien kokemat hyvinvointivaikutukset -kysely.....	12
2.2 Saalispalauteaineisto.....	13
2.3 Aineistojen käsittely.....	13
3 Tulokset – metsästys- ja kalastusaineisto	15
3.1 Vastajien tausta.....	15
3.2 Koetut hyvinvointivaikutukset.....	17
4 Koettuja terveys- ja hyvinvointivaikutuksia selittävät tekijät	21
5 Tulokset, saalispalauteaineisto	23
6 Johtopäätökset	25
Lähteet	27
Liitteet	
Liite 1 Hyvinvointia mittaavat kysymykset Metsähallituksen metsästys- ja kalastuslupa-asiakkaille suunnatussa kyselyssä.....	29
Liite 2 Pienriistan saalispalautelomake.....	30

1 Johdanto

Liikkumattomuuden vaikutukset terveyteen ja mielenterveyden ongelmat muodostavat maailmanlaajuisen haasteen. Tutkimusnäyttö fyysisen aktiivisuuden terveyshyödyistä on kiistaton. Liikkumattomuus on yhtä merkittävä kuolemariskiä lisäävä tekijä kuin tupakointi. Vähäinen liikunta on yhteydessä moniin syrjäytymisen riskitekijöihin ja vähän liikkuvat sairastuvat useammin esimerkiksi masennukseen kuin liikunnallisesti aktiiviset. Terveyden kannalta pienikin lisäys liikuntamäärässä voi olla vähän liikkuvalle merkityksellinen (The Lancet 2014). Fyysisesti passiivinen elämäntapa on paitsi terveysriski myös kansantaloudellinen haaste ja yhteydessä väestöryhmien välisiin terveys- ja hyvinvointieroihin (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2013).

Liikkuminen luonnossa lisää tuoreen selviytyksen (Tourula & Rautio 2014) mukaan sekä psyykkistä, fyysistä että sosiaalista terveyttä ja hyvinvointia. Pelkkä luonnon tarkkailu ja siellä liikkuminen riittävät edistämään terveyttä (Barton & Pretty 2010, Maller ym. 2008). Luonto myös aktivoi ihmisiä liikkumaan (Björk ym. 2008) ja edistää sosiaalisia vuorovaikutussuhteita (Karjalainen ym. 2010).

Metsähallituksen yhtenä keskeisenä tehtävänä on tarjota kansalaisille metsästys- ja kalastusmahdollisuuksia valtion alueilla. Tätä mahdollisuutta hyödyntää suuri joukko ihmisiä. Vuonna 2013 Metsähallitus myönsi kaikkiaan n. 150 000 metsästys- ja kalastuslupaa. Luvan hankkineiden henkilöiden eli lupa-asiakkaiden lisäksi valtion alueilla liikkuvat sadattuhannet yleis- tai erityiskalastusoikeudella kalastavat sekä noin 55 000 metsästyslain 8 §:n nojalla oman asuinkuntansa valtion alueella ilmaiseksi metsästävää ihmistä.

Metsähallituksen luontopalvelut käynnisti vuonna 2010 toimintaohjelman edistääkseen toiminnallaan kansanterveyttä. Päämääränä on, että kansalaisten terveys kohenee aktiivisen luontosuhteen, aitojen luontokokemusten ja monipuolisen luontoliikunnan avulla. Terveyshyödyistä tarvitaan uutta tutkimustietoa, jotta palveluita voidaan kehittää terveyden edistämisen näkökulmasta. Terveyshyötyjen ymmärtäminen ohjaa yhteiskunnallista päätöksentekoa ja monipuolistaa palveluiden järjestämiseksi tarvittavaa rahoituspohjaa.

Suomen julkisen riistakonsernin strategian 2012–2016 keskeinen vaikuttavuustavoite on riistatalouden tuottaman hyvinvoinnin edistäminen (Maa- ja metsätalousministeriö 2012). Vaikuttavuutta todentamaan on asetettu mittareita, joista yksi on valtion maiden lupametsästäjien maastossa kulkemat kilometrit. Tätä tietoa on kerätty osana Metsähallituksen saalispalautteita jo vuodesta 2003.

Tässä tutkimuksessa Oulun Diakonissalaitos ja Metsähallitus selvittivät metsästys- ja kalastusmatkojen vaikutuksia Metsähallituksen erälupa-asiakkaiden sosiaaliseen, psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin. Työ toteutettiin kansallispuistokävijöihin kohdistuneen luonnon terveys- ja hyvinvointivaikutukset -tutkimuksen (jatkossa LTH-tutkimus) rinnalla (Kaikkonen ym. 2014). Molemmat selvitykset ovat ensimmäisiä laatuaan Suomessa, eikä aiempia vastaavia aineistoja ole olemassa.

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli:

- koostaa pilottiaineisto sekä 1) metsästäjien ja kalastajien kokemista terveys- ja hyvinvointivaikutuksista että 2) pienriistan metsästyslupa-asiakkaiden maastossa kulkemista kilometreistä vuonna 2013
- analysoida em. aineistot, tehdä johtopäätökset ja laatia tulosten perusteella tutkimusraportti
- arvioida kokemuksellisen terveyshyödyn mittarin käyttökelpoisuus hyödyntäen myös LTH-selvityksen yhteydessä kerättyjä aineistoja.

1.1 Tarkasteltava joukko ja alueet

1.1.1 Metsästäjät

Metsähallitus myönsi vuonna 2013 n. 50 000 pienriistan metsästyslupaa 122 eri lupametsästysalueelle. Lupia ostivat pääasiassa suomalaiset metsästäjät eri puolilta maata.

Pienriistan metsästysalueet painottuvat valtion maanomistusta noudatellen Pohjois- ja Itä-Suomeen (ks. kuva 1). Pinta-alaltaan laajimmat lupa-alueet ovat Pohjois-Suomessa ja pienimmät Etelä-Suomessa. Metsästyslupa-alueet sijaitsevat valtion monikäyttömetsissä, Ylä-Lapin erämaa-

alueilla sekä säädösten salliessa myös suojelelu-
eilla.

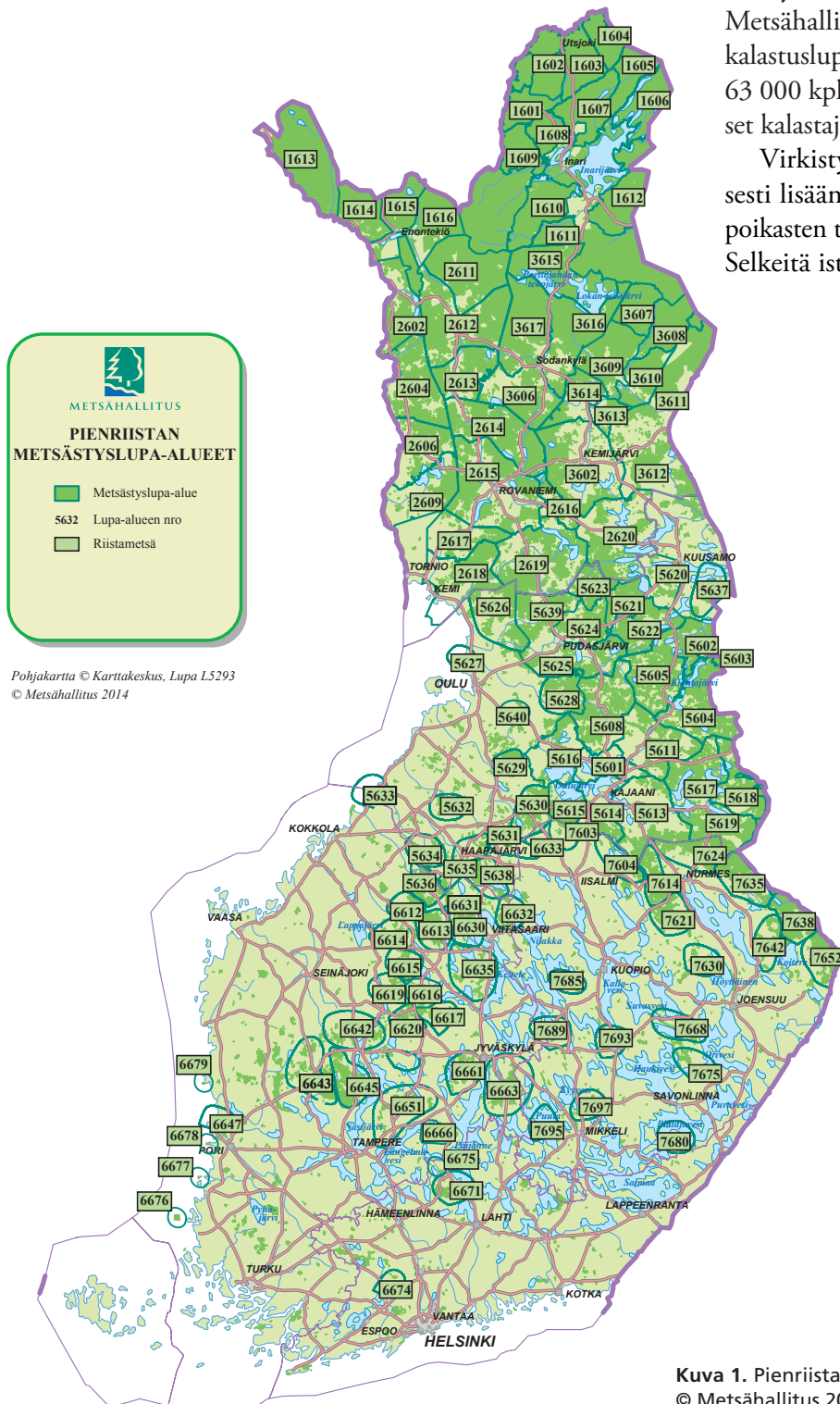
Suosituinta valtion mailla metsästettävää
pienriistaa ovat metsäkanalinnut, joiden pyyntiin
myydään ns. kanalintulupia. Kanalintuluvalla voi
metsästää kaikkea pienriistaa. Metsäkanalintujen
metsästysaika on 10.9.–31.10., jonka lisäksi Ylä-
Lapissa riekkoa saa pyytää maaliskuun loppuun

saakka. Vesilintu- ja jänisluvalla metsästetään
kaikkea muuta pienriistaa kuin kanalintuja, ja
niitä myydään ajalle 1.8.–30.4.

1.1.2 Kalastajat

Metsähallituksen virkistyskalastuskohteet (64
kpl) ovat erityisalueita, joita kehitetään ja hoide-
taan aktiivisesti (ks. kuva 2). Luvussa on muka-
na myös muutamia ns. yhteislupa-alueita, joilla
Metsähallitus hoitaa luvanmyynnin. Virkistys-
kalastuslupia myytiin vuonna 2013 yhteensä yli
63 000 kpl. Asiakkaita ovat pääasiassa suomalai-
set kalastajat eri puolilta maata.

Virkistyskalastuskohteissa on joko luontai-
sesti lisääntyvät kalakannat tai niitä hoidetaan
poikasten tai pyyntikokoisten kalojen istutuksin.
Selkeitä istutuksien avulla hoidettavia kohteita

Kuva 1. Pienriistan lupametsästysalueet valtion mailla.
© Metsähallitus 2014, © Karttakeskus Lupa L5293.

on 30 kpl. Luonnonkalastoon perustuvia, mahdollisesti lisäksi poikaistutuksin tuettuja kohteita on 34 kpl.

Kalastus virkistyskalastusalueilla tapahtuu yksinomaan vapavälinein. Virkistyskalastuslupa on voimassa rajoitetun ajan kolmesta tunnista viikkoon. Joillekin kohteille myydään myös kausilupia. Kalastuksen sesonki on avovesikaudella painottuen kesäkuukausiin. Kohteilla vierailaan jonkin verran myös talvella.

Virkistyskalastuskohteet ovat jokia (28 kohdetta), järviä tai lampia (21 kohdetta) sekä useamman veden muodostamia kokonaisuuksia (15 kohdetta). Kohteista yli puolet sijaitsee Lapissa, jossa kohteiden luonne vaihtelee paljon. Laajoja kohdekokonaisuuksia ovat erämaa-alueet, joissa yhden luvan piiriin kuuluu lukuisa joukko virta- ja järvivesiä.

Lapin eteläpuolella virkistyskalastuskohteita on harvemmassa. Merkittävimmät kohteet ovat Hossa Kainuussa, Kylmäluoma Pohjois-Pohjanmaalla sekä Ruunaankosket Lieksassa.

Etelä-, Länsi- ja Itä-Suomessa kohteita on lukumääräisesti vähän, mutta niiden vuotuiset kävijämäärät ovat merkittäviä. Tyypillisiä näiden alueiden kohteita ovat lammet ja pienet järvet, joiden kalastoa tuetaan säännöllisillä pyyntikoisten kalojen istutuksilla.

Kuva 2. Virkistyskalastuskohteet valtion vesillä. © Metsähallitus 2014, © Karttakeskus Lupa L5293.

2 Aineisto ja menetelmät

2.1 Metsästäjien ja kalastajien kokemat hyvinvointivaikutukset -kysely

Metsästäjien ja kalastajien kokemia hyvinvointivaikutuksia kuvaava tutkimusaineisto (jatkossa metsästys- ja kalastusaineisto) hankittiin kyselytutkimuksella kesän ja syksyn 2013 aikana Metsähallituksen ja Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin aluetaloudellisen selvityksen yhteydessä (Zimoch ym. 2014).

Aineisto kerättiin Internet-kyselynä Webropol-järjestelmän avulla. Yhteystiedot poimittiin Metsähallituksen asiakasrekistereistä. Kysely lähetettiin henkilöille, jotka olivat ilmoittaneet asiakasrekisteristä riippuen joko sähköpostiosoitteen tai puhelinnumeron ja jotka sallivat suoramarkkinoinnin.

Kysely lähetettiin joka maanantai niille asiakkaille, joilla oli edellisellä viikolla voimassa ollut metsästys- tai kalastuslupa. Asiakkaat saivat sähköpostiinsa henkilökohtaisen linkin, joka ohjasi heidät suoraan kyselyyn. Noin 65 % kaikista metsästyslupa-asiakkaista ja 38 % kalastuslupa-asiakkaista oli tavoitettavissa sähköpostilla. Mobiililupa-asiakkaat saivat tekstiviestin, jossa heidät ohjattiin hankkeen Internet-sivuille ja sitä kautta vastaamaan kyselyyn. Kyselystä lähetettiin tarvittaessa kaksi muistutusta kahden viikon sisällä ensimmäisestä viestistä. Lisäksi kyselyjakson loppuvaiheessa muistutettiin vastaamisesta niitä henkilöitä, jotka eivät vielä olleet vastanneet.

Yksi henkilö on voinut vastata kyselyyn useamman kerran, koska kysely lähetettiin jokaisesta luvasta erikseen. Poikkeuksena tähän olivat tilanteet, joissa asiakas oli saman viikon aikana ostanut useamman luvan samalle kohteelle. Tällöin kysely lähetettiin vain yhden kerran. Viive metsästys- tai kalastusmatkan ja kyselyyn vastaamisen välillä vaihteli tunteista viikkoihin.

Tässä selvityksessä tarkastelussa ovat lyhytaikaisen pienriistan metsästyslupan aikavälillä 20.8–30.10.2013 sekä virkistyskalastuslupan aikavälillä 24.6–15.9.2013 hankkineet henkilöt.

Metsästäjistä vastaajia oli 4653, joista miehiä oli 4 513 (97 %) ja naisia 140 (3 %). Työikäiset olivat parhaiten edustettuina, sillä 90 % miehistä ja 96 % naisista kuului ikäryhmään 25–64 vuotta (taulukko 1). Vastaajista 91 % oli hankkinut kanalintuluvan ja 9 % jänis- ja vesilintuluvan.

Kalastajista vastaajia oli 1 797, joista miehiä oli 1 668 (93 %) ja naisia 129 (7 %). Myös kalastusaineistossa suurin osa vastaajista oli 25–64-vuotiaita: miehistä 90 % ja naisista 89 % (taulukko 1).

On syytä huomioida, että virkistyskalastajien osalta maantieteellinen jakauma painottuu vahvasti vastaajiin, jotka tekivät matkansa Lappiin (> 60 % vastaajista). Tämä vaikuttaa kalastajia koskevasta aineistosta laskettuihin valtakunnallisiin keskiarvoihin.

Kyselylomakkeen hyvinvointia koskevat kysymykset (ks. liite 1) olivat pääosin samansisälliset kuin kesällä 2013 neljän kansallispuistojen kävijöille suunnatussa kyselyssä (Kaikkonen ym. 2014). Kyselyssä tiedusteltiin edellisen metsästys- tai kalastusmatkan vaikutusta sosiaaliseen, psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin asteikolla 1–5, jossa 1 tarkoitti täysin eri mieltä ja 5 täysin samaa mieltä.

Kysymyslomakkeessa kerättyjä taustatietoja olivat mm. metsästys- tai kalastusmatkan kesto, etäisyys kotoa lupa-alueelle, matkaseurueen koko ja koostumus sekä vastaajan ikä. Lomake on nähtävissä julkaisussa ”Metsähallituksen metsästys- ja kalastuslupa-asiakkaiden aluetaloudelliset vaikutukset” (Zimoch ym. 2014).

Kysely ei kattanut metsästyslain 8 §:n mukaisen metsästysoikeuden nojalla oman paikkakuntansa valtion alueella metsästäviä henkilöitä. Selvityksen ulkopuolelle jäivät myös jokamiehen-, yleiskalastus- ja erityisoikeudella valtion vesillä kalastaneet henkilöt sekä kalastusasiakkaat, jotka hankkivat lupansa Metsähallituksen yhteistyötöimijöiltä ns. vihkomyyntistä.

Taulukko 1. Metsästys- ja kalastuskyselyyn vastanneiden lukumäärä (n) ja prosenttiosuudet sukupuolen ja ikäryhmän mukaan.

	Metsästäjät			Kalastajat		
	Ikäryhmä	n	%	Ikäryhmä	n	%
Mies	6–15 v	7	< 1	6–15 v	5	< 1
	16–24 v	1 77	4	16–24 v	77	5
	25–44 v	2 009	45	25–44 v	810	49
	45–64 v	2 050	45	45–64 v	681	41
	65–74 v	255	6	65–74 v	91	6
	yli 75 v	14	0	yli 75 v	4	0,2
Nainen	6–15 v	1	1	6–15 v	1	1
	16–24 v	5	4	16–24 v	9	7
	25–44 v	73	52	25–44 v	50	39
	45–64 v	61	44	45–64 v	64	50
				65–74 v	5	4

2.2 Saalispalauteaineisto

Pienriistan metsästyslupan saaja voidaan velvoittaa ilmoittamaan saaliinsa Metsähallitukselle (metsästyslaki 615/1993, 46 §). Käytännössä noin joka kolmannelta myydystä luvasta annetaan saalispalaute. Otokoko on arvioitu riittävän suureksi muodostamaan tilastollisesti luotettava kuva saaliista valtion metsästysalueilla.

Mahdollisen saaliin lisäksi palautelomakkeessa ilmoitetaan metsästyksen käytetyt vuorokaudet sekä arvioidaan maastossa kuljettu kokonaismatka (km) ja käytetty aika (h). Muita taustatietoja ovat mm. metsästäjän ikä sekä metsästyksessä mahdollisesti käytetty koira (liite 2).

Saalispalautteet tallennetaan riistatalouden seuranta- ja suunnittelujärjestelmään. Järjestelmästä voidaan tuottaa yhteenvetoraportteja halutuilla aika- ja aluerajauksilla. Tässä selvityksessä tarkastelussa olivat pienriistan metsästäjien saalispalautteet vuodelta 2013 (N = 17 408), jotka ajettiin järjestelmästä CSV-tiedostona. Saalispalautetta ovat antaneet sekä lyhytaikaisen että koko kauden mittaisen pienriistan metsästyslupan hankkineet henkilöt.

2.3 Aineistojen käsittely

Aineisto muunnettiin tilastollisia analyysejä varten IBM Statistics SPSS (versio 20) -ohjelmaan.

Aineiston kuvaamisen tunnuslukuina käytettiin jatkuvissa (ikä, jne.) muuttujissa keskiarvoa ja sen keskihajontaa sekä osassa vaihteluväliä. Keskiarvo kuvaa tutkittavan muuttujan arvojen summaa tutkittavien joukossa jaettuna joukon jäsenten lukumäärällä. Keskihajonta ilmaisee muuttujan arvojen keskimääräisen poikkeaman keskiarvosta. Vaihteluvälillä ilmaistaan muuttujan pienin ja suurin arvo kyseisessä tutkittavien joukossa. Luokitelluissa muuttujissa (esim. tutkittavien jakautuminen sukupuolittain) aineistoa kuvattiin tutkittavien luokittaisen lukumäärän ja prosenttiosuuden avulla.

Metsästys- ja kalastusaineistossa selvitettiin vastaajien taustamuuttujien (sukupuoli, ikäryhmä, yöpyjä/päiväkävijä, yksin/ryhmässä kulkija) yhteyttä sosiaaliseen, psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin. Lisäksi analysoitiin ryhmämuodon yhteys hyvinvointikokemukseen.

Saalispalauteaineistosta selvitettiin metsästäjien osuuksia eri metsästyskohteissa, ikäjakamaa, matkan kestoa ja näiden yhteyksiä kuljetuun matkaan metsästysretkillä.

Tilastollinen merkitsevyys tarkoittaa tilastotieteessä sitä, että on epätodennäköistä, että tulos olisi sattumaa. Tässä tutkimuksessa ryhmien (esim. sukupuolten tai metsästysalueiden) vertailussa tilastollisen merkitsevyyden rajana pidettiin yleisesti käytössä olevaa rajaa p-arvo (p) < 0,05. Yleisesti käytettyjä merkitsevyystasoja ovat p < 0,05 on tilastollisesti melkein merkitsevä, p < 0,01 on tilastollisesti merkitsevä ja p < 0,001 on tilastollisesti erittäin merkitsevä. Käytännössä luvut tarkoittavat sitä, että esim. p-arvolla 0,05 on 5 %:n todennäköisyys sille, että tulos olisi sattumaltakin löydettävissä. Taulukoissa *-merkki tarkoittaa, että p < 0,05, **-merkki, että p < 0,01 ja ***-merkki, että p < 0,001.

Metsästys- ja kalastusmatkojen hyvinvointivaikutuksia selittäviä tekijöitä analysoitiin logistisella regressioanalyysillä, jota varten hyvinvoinnin eri osa-alueita kuvaavat muuttujat muunnettiin kaksiluokkaiseksi kyllä/ei-muuttujaksi. Kyllä-vastauksiksi tulkittiin vastausluokat 4 ja 5 ja ei-vastauksiksi vastausluokat 3, 2 ja 1. Analyysit tehtiin ensin kustakin selittävästä muuttujasta erikseen suhteessa hyvinvointimuuttujaan.

Lopullinen parhaiten hyvinvointikokemusta selittävä malli etsittiin viemällä kaikki kahden muuttujan välisissä analyyseissa tilastollisesti merkitsevästi hyvinvointikokemukseen yhteydessä olleet muuttujat malliin forward stepwise -menetelmällä. Tulokset ilmoitetaan OR (odds ratio, ristitulosuhde, vedonlyöntisuhde) -lukuina ja niiden 95 %:n luottamusväleinä. OR kertoo todennäköisyyden suuruuden verrattuna vertailuryhmään, esimerkiksi miesten OR 1,6 kertoo, että miehillä on 1,6-kertainen todennäköisyys naisiin verrattuna sille, että tutkittava tapahtuma toteutuu. Luottamusväli kertoo välin, jolla luku vaihtelisi väestössä, jos koetta toistettaisiin, eli mitä todennäköisyys olisi todellisuudessa pienimmillään ja suurimmillaan. Luottamusvälistä voidaan myös päätellä tilastollinen merkitsevyys. Tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä, mikäli luku 1 sisältyy luottamusväliin.

3 Tulokset – metsästys- ja kalastusaineisto

3.1 Vastaajien tausta

Metsästyskyselyyn vastanneista matkan ensisijainen tarkoitus oli 77 %:lla vastaajista metsästys lupa-alueella. Vastaajista 22 %:lla oli metsästyksen ohella joku muu yhtä tärkeä toiminta. Muut kuin metsästykseseen liittyvät syyt matkan motiivina oli alle 1 %:lla vastaajista. Kalastajilla matkan ensisijainen tarkoitus jakautui seuraavasti: kalastus lupakohteessa (57 %), kalastus ja joku muu toiminta (39 %) ja muut kuin kalastukseen liittyvät asiat (4 %).

Metsästysmatkojen kesto vaihteli yhdestä vuorokaudesta yli kuukauteen. Etelä- ja Keski-Suomessa suurin osa vastaajista oli tehnyt yhden vuorokauden metsästysretkiä. Pohjoista kohti mentäessä matkan kesto pitenee ja Ylä-Lapissa 45 % kävijöistä viipty metsästysalueella 7–14 päivää (taulukko 2). Kalastusaineistossa näkyvä sama ilmiö: Ylä-Lapissa yli 68 % on alueella viikon tai pitempään (taulukko 3).

Taulukko 2. Metsästyskyselyyn vastanneiden matkan keston osuudet alueittain (n = 4 653).

Matkan kesto	Etelä-Suomi		Länsi-Suomi		Itä-Suomi		Koillismaa		Muu Pohjois-Pohjanmaa		Kainuu		Etelä- ja Keski-Lappi		Ylä-Lappi	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1 vrk	68	66	253	37	183	24	60	16	87	41	75	7	80	7	9	3
2 vrk	20	19	120	18	94	12	40	11	32	15	127	13	90	8	11	4
3 vrk	11	11	129	19	155	20	75	20	34	16	191	19	139	12	19	6
4 vrk	1	1	79	12	120	16	51	14	23	11	169	17	145	12	40	13
5 vrk	1	1	35	5	69	9	46	12	16	8	126	12	147	12	44	15
6 vrk	2	2	26	4	48	6	24	6	3	1	83	8	147	12	33	11
7 vrk	–	–	20	3	59	8	37	10	8	4	119	12	173	15	62	21
8–14 vrk	–	–	20	3	39	5	35	9	7	3	114	11	234	20	72	24
15–20 vrk	–	–	1	0,1	3	0,4	5	1	–	–	8	1	23	2	5	2
21–31 vrk	–	–	–	–	2	0,3	2	1	–	–	2	0,2	7	1	3	1
yli kk	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	5	0,5	8	1	–	–
Yhteensä	103		683		772		375		210		1 019		1 193		298	

Taulukko 3. Kalastuskyselyyn vastanneiden matkan keston osuudet alueittain (n = 1 796).

Matkan kesto	Etelä- ja Länsi-Suomi		Itä-Suomi		Pohjois-Pohjanmaa–Kainuu		Etelä- ja Keski-Lappi		Ylä-Lappi	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1 vrk	125	68	92	47	96	31	114	28	20	3
2 vrk	33	18	42	21	54	17	41	10	15	2
3 vrk	16	9	32	16	46	15	44	11	18	3
4 vrk	6	3	10	5	28	9	35	9	37	5
5 vrk	2	1	6	3	20	7	40	10	59	9
6 vrk	1	0,5	1	0,5	13	4	36	9	74	11
7 vrk	–	–	10	5	21	7	46	11	184	27
8–14 vrk	1	0,5	3	2	24	8	46	11	254	37
15–20 vrk	–	–	1	0,5	5	2	7	2	16	2
21–31 vrk	1	0,5	1	0,5	3	1	3	1	12	2
yli kk	–	–	–	–	–	–	–	–	2	0,3
Yhteensä	185		198		310		412		691	

Kysyttäessä kenen kanssa metsästys- tai kalastusmatka toteutui, nousi suurimmaksi ryhmäksi ”kavereiden kanssa” (metsästäjät 60 % ja kalastajat 51 %). Kalastajat (32 %) liikkuvat oman perheen kanssa useammin kuin metsästäjät (18 %). Metsästäjistä 18 % ja kalastajista 13 % matkusti yksin (taulukko 4).

Tutkimuksessa selvitettiin myös sitä, kuinka pitkän matkan metsästäjät ja kalastajat matkustivat lupakohteisiin. Noin neljännes vastaajista oli liikkeellä lähialueella eli alle 150 kilometrin etäisyydellä kotoaan. Yli 700 km päähän matkusti kalastajista 48 % ja metsästäjistä 26 % (taulukko 5). Lappiin matkustaneiden kalastajien suuri osuus vastaajista on syytä huomioida tuloksissa.

Metsästyskohteisiin matkustettiin kattavasti eri puolilta maata. Vastaajien viisi yleisintä kotimaakuntaa olivat: Uusimaa, Pohjois-Savo, Pohjois-Pohjanmaa, Keski-Suomi ja Pirkanmaa. Vastaavasti kalastajien viisi yleisintä kotimaakuntaa olivat: Uusimaa, Pohjois-Pohjanmaa, Lappi, Pirkanmaa ja Keski-Suomi.

Kalastajien vastaukset jakaantuivat joki- tai koskivesille (28 %), järvi- tai lampivesille (31 %) ja usean veden muodostamille kokonaisuuksille (41 %). Vastauksista 63 % saatiin luonnonkala-kohteilta ja 37 % istutuskohteilta.

Taulukko 4. Metsästys- ja kalastuskyselyyn vastanneiden lukumäärä (n) ja prosenttiosuudet ryhmämuodon mukaan.

Ryhmämuoto	Metsästäjät n = 4 653		Kalastajat n = 1 797	
	n	%	n	%
Yksin	822	18	235	13
Kavereiden kanssa	2 797	60	924	51
Oman perheen kanssa	834	18	575	32
Liikekumppaneiden kanssa	58	1	5	1
Muu seurue	142	3	58	3

Taulukko 5. Metsästys- ja kalastuskyselyyn vastanneiden henkilöiden kotipaikan etäisyys kohdealueesta (= matkan pituus).

Matkan pituus (km)	Metsästäjät		Kalastajat	
	n	%	n	%
1–150	1 219	25	495	28
151–300	993	20	226	13
301–500	753	15	195	11
501–700	741	15	193	11
yli 700	947	20	688	38
Yhteensä	4 653	100	1 797	100

3.2 Koetut hyvinvointivaikutukset

Kyselyssä tiedusteltiin vastaajilta, missä määrin he olivat kokeneet edellisen metsästys- tai kalastusmatkan lisänneen yleistä terveydentilaansa ja sosiaalista, psyykkistä ja fyysistä hyvinvointiaan. Koettujen hyvinvointivaikutusten yhteyttä verrattiin taustamuuttujiin.

Koettujen hyvinvointivaikutusten (sosiaalinen, psyykinen ja fyysinen) keskinäisen korrelaation havaittiin olevan erittäin merkitsevä.

Alueittain tarkasteltuna koetussa hyvinvoinnissa ei ollut merkittäviä eroja lukuun ottamatta Lapin korkeampia keskiarvoja kaikilla hyvin-

voinnin osa-alueilla sekä osin Koillismaata ja Kainuuta. Pienimmät keskiarvot olivat Länsi- ja Etelä-Suomessa sosiaalisen hyvinvoinnin kohdalla. Tarkemmat arvot ja tilastolliset erot näkyvät taulukossa 6.

Hyvinvointivaikutusten lisääntymisessä kalastajilla oli havaittavissa sama ilmiö kuin metsästysaineistossa; Lapissa käyneiden kokemukset hyvinvoinnin muutoksesta erosivat tilastollisesti merkitsevästi eteläisistä kohdealueista. Varsinkin Ylä-Lapissa kalastajat kokivat kaikkien hyvinvoinnin osa-alueiden paranevan verrattuna muihin kohdealueisiin (taulukko 7).

Taulukko 6. Koettu sosiaalisen, psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin lisääntyminen metsästäjillä. Taulukossa on esitetty keskiarvot (ja keskihajonta) kävijöiden kokemista terveys- ja hyvinvointivaikutuksista asteikolla 1–5 (1 = vähiten, 5 = eniten). Tilastollisesti merkitsevä erot yläindekseillä merkittyihin alueisiin: 1 = Länsi-Suomi $p < 0,01$; 2 = Länsi-Suomi $p < 0,05$; 3 = Itä-Suomi $p < 0,01$; 4 = Itä-Suomi $p < 0,05$; 5 = Etelä-Suomi $p < 0,01$; 6 = Koillismaa $p < 0,01$; 7 = Koillismaa $p < 0,05$; 8 = Muu Pohjois-Pohjanmaa $p < 0,01$; 9 = Muu Pohjois-Pohjanmaa $p < 0,05$; 10 = Kainuu $p < 0,01$ ja 11 = Kainuu $p < 0,05$.

	Sosiaalinen ka (sd)	Psyykinen ka (sd)	Fyysinen ka (sd)
Koko maa (n = 4 653)	4,4 (0,7)	4,5 (0,7)	4,5 (0,7)
Länsi-Suomi (n = 683)	4,3 (0,8)	4,5 (0,7)	4,4 (0,7)
Itä-Suomi (n = 772)	4,4 (0,8)	4,4 (0,7)	4,4 (0,7)
Etelä-Suomi (n = 103)	4,2 (0,9)	4,5 (0,7)	4,5 (0,7)
Koillismaa (n = 375)	4,4 (0,7) ²	4,5(0,6) ⁴	4,5 (0,7)
Muu Pohjois-Pohjanmaa (n = 210)	4,3 (0,8)	4,5 (0,7)	4,4 (0,7)
Kainuu (n = 1 019)	4,4 (0,7) ²	4,5 (0,7)	4,4 (0,7)
Lappi ei Ylä-Lappi (n = 1 193)	4,5 (0,7) ^{1, 3, 5, 8, 10}	4,6 (0,7) ^{1, 3, 10}	4,5 (0,7) ^{1, 4, 11}
Ylä-Lappi (n = 298)	4,6 (0,7) ^{1, 5}	4,6 (0,6) ^{1, 3, 9, 10}	4,6 (0,6) ^{1, 3, 6, 7, 8}

Taulukko 7. Koettu sosiaalisen, psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin lisääntyminen kalastajilla. Taulukossa on esitetty keskiarvot (ja keskihajonta) kävijöiden kokemista terveys- ja hyvinvointivaikutuksista asteikolla 1–5 (1 = vähiten, 5 = eniten). Tilastolliset erot yläindekseillä merkittyyn alueeseen: 1 = Länsi- ja Etelä-Suomi $p < 0,01$; 2 = Länsi- ja Etelä-Suomi $p < 0,05$; 3 = Itä-Suomi $p < 0,01$; 4 = Itä-Suomi $p < 0,05$; 5 = Pohjanmaa–Kainuu $p < 0,01$; 6 = Pohjanmaa–Kainuu $p < 0,05$ ja 7 = Lappi (ei Ylä-Lappi) $p < 0,01$.

	Sosiaalinen ka (sd)	Psyykinen ka (sd)	Fyysinen ka (sd)
Koko maa (n = 1 797)	4,3 (0,7)	4,4 (0,7)	4,2 (0,8)
Länsi- ja Etelä-Suomi (n = 185)	4,2 (0,7)	4,3 (1,0)	4,1 (0,8)
Itä-Suomi (n = 198)	4,2 (0,8)	4,4 (1,0)	4,0 (0,9)
Pohjanmaa–Kainuu (n = 310)	4,2 (0,8)	4,4 (0,7)	4,1 (0,8)
Lappi (ei Ylä- Lappi) (n = 413)	4,2 (0,8)	4,4 (0,7) ⁶	4,1 (0,8) ⁴
Ylä-Lappi (n = 691)	4,4 (0,7) ^{1, 3, 5, 7}	4,6 (0,6) ^{1, 3, 5, 7}	4,3 (0,8) ^{2, 3, 5, 7}

Metsästysaineistossa kanalintuluvalla metsästäneet kokivat psyykkisen ja fyysisen hyvinvointinsa lisääntyneen enemmän kuin vesilintu- ja jänisluvalla metsästäneet. Sukupuolen yhteys koettujen hyvinvointivaikutuksiin oli selvä: naisilla hyvinvointi lisääntyi kaikilla osa-alueilla tilastollisesti erittäin merkitsevästi enemmän kuin miehillä. Yöpymisen ja päiväkäynnin hyvinvointivaikutuksia vertailtaessa yöpyjät kokivat hyvinvointinsa lisääntyneen enemmän kuin päiväkävijät (taulukko 8).

Kalastusaineistossa kalastuskohteen tyyppin perusteella koetut hyvinvointivaikutukset olivat suurimmat joki- ja koskikohteissa ja usean ve-

den kokonaisuuksissa verrattuna järvi- ja lampi-kohteisiin. Erot olivat tilastollisesti merkitseviä psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin osa-alueilla. Luonnonkalakantoihin perustuvilla kalastuskohteilla käyneet kokivat hyvinvointinsa lisääntyneen merkitsevästi enemmän kuin istutusvesillä käyneet. Ero oli tilastollisesti erittäin merkitsevä kaikilla hyvinvoinnin osa-alueilla. Myös kalastusaineistossa naiset kokivat miehiä sekä yöpyjät päiväkävijöitä suuremmat hyvinvointivaikutukset (taulukko 9).

Sekä kalastus- että metsästysaineistossa nousee esille se, että koetut hyvinvointivaikutukset kasvavat tasaisesti matkan keston kasvaessa aina

Taulukko 8. Koettu sosiaalisen, psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin lisääntyminen metsästäjillä lupatyypin, sukupuolen ja yöpymisen mukaan. Taulukossa on esitetty keskiarvot (ja keskihajonta) kävijöiden kokemista terveys- ja hyvinvointivaikutuksista asteikolla 1–5 (1 = vähiten, 5 = eniten). Eron tilastollinen merkitsevyys verrattuna lihavoituun arvoon: * = $p < 0,05$, ** = $p < 0,01$ ja *** = $p < 0,001$.

	Sosiaalinen ka (sd)	Psyykinen ka (sd)	Fyysinen ka (sd)
Kanalintulupa (n = 4 252)	4,4 (0,7)	4,5 (0,6)*	4,5 (0,7)***
Vesilintu ja jänislupa (n = 401)	4,3 (0,8)	4,4 (0,7)	4,3 (0,8)
Mies (n = 4 513)	4,4 (0,7)	4,5 (0,7)	4,4 (0,7)
Nainen (n = 140)	4,6 (0,6)***	4,7 (0,6)***	4,6 (0,6)***
Yöpyjä (n = 3 847)	4,4 (0,7)***	4,5 (0,6)***	4,5 (0,7)***
Päiväkävijä (n = 806)	4,2 (0,9)	4,4 (0,7)	4,4 (0,7)

Taulukko 9. Kalastuskohteen tyyppin, istutusvesien ja luonnonvesien, sukupuolen sekä yöpymisen yhteys koettujen hyvinvointivaikutusten lisääntymiseen kalastajilla. Taulukossa on esitetty keskiarvot (ja keskihajonta) kävijöiden kokemista terveys- ja hyvinvointivaikutuksista asteikolla 1–5 (1 = vähiten, 5 = eniten). Eron tilastollinen merkitsevyys verrattuna lihavoituun arvoon* $p < 0,05$, ** = $p < 0,01$ ja *** $p < 0,001$.

	Sosiaalinen ka (sd)	Psyykinen ka (sd)	Fyysinen ka (sd)
Joki, koski (n = 497)	4,3 (0,7)	4,5 (1,0)***	4,2 (0,8)*
Järvi, lampi (n = 551)	4,1 (0,8)	4,3 (1,0)	4,1 (0,8)
Usean veden kokonaisuus (n = 749)	4,3 (0,7)	4,5 (0,6)***	4,2 (0,8)***
Istutusvesi (n = 670)	4,2 (0,8)	4,3 (1,0)	4,1 (0,9)
Luonnonkalakohde (n = 1 127)	4,3 (0,7)***	4,5 (1,0)***	4,2 (0,8)***
Mies (n = 1 668)	4,3 (0,7)	4,4 (1,0)	4,2 (0,8)
Nainen (n = 129)	4,4 (0,7)*	4,5 (1,0)	4,4 (0,7)***
Yöpyjä (n = 1 408)	4,3 (0,7)***	4,5 (1,0)***	4,2 (0,8)*
Päiväkävijä (n = 389)	4,1 (0,8)	4,3 (1,0)	4,1 (0,8)

kahteen viikkoon asti. Suurimmat hyvinvointivaikutukset kokivat 8–14 vuorokautta matkalla viettäneet kalastajat ja metsästäjät. Yli kahden viikon matkoilla koetut hyvinvointivaikutukset laskivat hieman (taulukko 10).

Metsästysaineistossa ikäryhmistä suurimmat hyvinvointivaikutukset koki saaneensa 25–44-vuotiaiden ryhmä. Ero oli merkitsevä yli 65-vuotiaiden ryhmään kaikilla hyvinvoinnin osa-alueilla. Kalastusaineistossa oli nähtävissä sama ilmiö sosiaalisen ja psyykkisen hyvinvoinnin osalta, mutta fyysinen hyvinvointi poikkesi linjasta (taulukko 11).

Metsästysaineistossa ryhmämuodon yhteys koettujen hyvinvointivaikutusten lisääntymiseen on näkyvintä sosiaalisen hyvinvoinnin kohdalla. Kavereiden ja liikekumppaneiden kanssa liikkuminen erosi merkitsevästi muista ryhmämuodoista. Yksin liikkuneiden arvot olivat tilastollisesti heikkommat myös psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin kohdalla verrattuna kavereiden tai oman perheen kanssa liikkuneisiin (taulukko 12).

Hyvinvointivaikutusten lisääntyminen oli yhteydessä metsästysalueen pinta-alaan. Suuremmilla alueilla koetut hyvinvointivaikutukset olivat keskimäärin voimakkaammat (taulukko 13).

Taulukko 10. Matkan keston yhteys koettuihin hyvinvointivaikutuksiin metsästäjillä ja kalastajilla. Taulukossa on esitetty keskiarvot (ja keskihajonta) kävijöiden kokemista terveys- ja hyvinvointivaikutuksista asteikolla 1–5 (1 = vähiten, 5 = eniten). Tilastolliset erot yläindekseillä merkittyyn kestoön: 1 = 1–3 vrk $p < 0,01$; 2 = 1–3 vrk $p < 0,05$; 3 = 4–7 vrk $p < 0,01$ ja 4 = 4–7 vrk $p < 0,05$.

	Sosiaalinen ka (sd)	Psyykinen ka (sd)	Fyysinen ka (sd)
Metsästäjät			
1–3 vrk (n = 2 102)	4,3 (0,8)	4,5 (0,7)	4,4 (0,7)
4–7 vrk (n = 1 954)	4,5 (0,7) ¹	4,5 (0,6) ¹	4,5 (0,7) ¹
8–14 vrk (n = 523)	4,5 (0,7) ¹	4,6 (0,6) ^{1,3}	4,6 (0,6) ^{1,2}
yli 14 vrk (n = 74)	4,4 (0,7)	4,6 (0,7) ¹	4,6 (0,6) ¹
Kalastajat			
1–3 vrk (n = 788)	4,2 (0,8)	4,4 (0,7)	4,1 (0,8)
4–7 vrk (n = 629)	4,3 (0,7)	4,5 (0,6) ²	4,2 (0,8) ²
8–14 vrk (n = 328)	4,4 (0,7) ^{1,4}	4,6 (0,6) ^{1,4}	4,3 (0,8) ^{1,4}
yli 14 vrk (n = 51)	4,3 (0,7)	4,4 (0,6)	4,3 (0,7)

Taulukko 11. Ikäryhmän yhteys koettuihin hyvinvointivaikutuksiin metsästäjillä ja kalastajilla. Taulukossa on esitetty keskiarvot (ja keskihajonta) kävijöiden kokemista terveys- ja hyvinvointivaikutuksista asteikolla 1–5 (1 = vähiten, 5 = eniten). Tilastolliset erot yläindekseillä merkittyyn ryhmämuotoon: 1 = 1–24 v $p < 0,01$; 2 = 45–64 v $p < 0,01$; 3 = 45–64 v $p < 0,05$; 4 = yli 65 v $p < 0,01$ ja 5 = yli 65 v $p < 0,05$.

	Sosiaalinen ka (sd)	Psyykinen ka (sd)	Fyysinen ka (sd)
Metsästäjät			
Alle 25 v (n = 190)	4,3 (0,9)	4,5 (0,7) ⁴	4,4 (0,7)
25–44 v (n = 2 082)	4,5 (0,7) ^{1,2,4}	4,6 (0,6) ^{2,4}	4,5 (0,7) ^{3,4}
45–64 v (n = 2 111)	4,3 (0,7) ⁴	4,5 (0,7) ⁴	4,4 (0,7)
65 ja vanhemmat (n = 269)	4,2 (0,9)	4,2 (0,8)	4,4 (0,7)
Kalastajat			
Alle 25 v (n = 92)	4,2 (0,8)	4,5 (0,7) ⁴	4,3 (0,8)
25–44 v (n = 860)	4,3 (0,7) ⁴	4,5 (0,6) ^{2,4}	4,1 (0,8)
45–64 v (n = 745)	4,3 (0,7) ⁴	4,4 (0,7) ⁴	4,2 (0,8) ⁵
65 ja vanhemmat (n = 100)	4,0 (0,8)	4,2 (0,8)	4,0 (0,8)

Taulukko 12. Ryhmämuodon yhteys koettuihin hyvinvointivaikutuksiin metsästäjillä ja kalastajilla. Taulukossa on esitetty keskiarvot (ja keskihajonta) kävijöiden kokemista terveys- ja hyvinvointivaikutuksista asteikolla 1–5 (1 = vähiten, 5 = eniten). Tilastolliset erot yläindekseillä merkittyyn ryhmämuotoon: 1 = yksin $p < 0,01$; 2 = yksin $p < 0,05$; 3 = oman perheen kanssa $p < 0,01$; 4 = oman perheen kanssa $p < 0,05$; 5 = liikekumppaneiden kanssa $p < 0,01$; 6 = muu seurue $p < 0,01$ ja 7 = muu seurue $p < 0,05$.

	Sosiaalinen ka (sd)	Psyykinen ka (sd)	Fyysinen ka (sd)
Metsästäjät			
yksin (n = 822)	4,0 (0,9)	4,4 (0,7)	4,4 (0,7)
kavereiden kanssa (n = 2 797)	4,5 (0,6) ^{1,3,5,6}	4,5 (0,6) ¹	4,5 (0,7) ²
oman perheen kanssa (n = 834)	4,4 (0,7) ¹	4,5 (0,6) ¹	4,5 (0,7) ²
liikekumppaneiden kanssa (n = 58)	4,7 (0,5) ^{1,3,6}	4,6 (0,6)	4,5 (0,8)
muu seurue (n = 142)	4,3 (0,8) ¹	4,5 (0,6)	4,5 (0,7) ²
Kalastajat			
yksin (n = 235)	3,9 (0,9)	4,4 (0,8)	4,2 (0,9)
kavereiden kanssa (n = 924)	4,4 (0,7) ^{1,4,7}	4,5 (0,6)	4,2 (0,8)
oman perheen kanssa (n = 575)	4,3 (0,7) ¹	4,4 (0,7)	4,2 (0,8)
liikekumppaneiden kanssa (n = 5)	4,6 (0,5)	4,4 (0,5)	4,2 (0,8)
muu seurue (n = 58)	4,1 (0,8)	4,3 (0,7)	4,0 (0,9)

Taulukko 13. Metsästysalueen kokoluokan vaikutus koettuihin hyvinvointivaikutuksiin. Taulukossa on esitetty keskiarvot (ja keskihajonta) kävijöiden kokemista terveys- ja hyvinvointivaikutuksista asteikolla 1–5 (1 = vähiten, 5 = eniten). Tilastolliset erot ($p < 0,01$) yläindekseillä merkittyyn pinta-alaan: 1 = alle 5 000 ha, 2 = 5 001–30 000 ha ja 3 = 30 001–100 000 ha.

	Sosiaalinen ka (sd)	Psyykinen ka (sd)	Fyysinen ka (sd)
alle 5 000 ha (n = 250)	4,3 (0,8)	4,5 (0,7)	4,4 (0,7)
5 001–30 000 ha (n = 1 208)	4,3 (0,8)	4,5 (0,7)	4,4 (0,7)
30 001–100 000 ha (n = 1 714)	4,4 (0,7) ²	4,5 (0,6)	4,4 (0,7)
yli 100 000 ha (n = 1 481)	4,4 (0,7) ^{1,2}	4,5 (0,6) ²	4,5 (0,7) ^{2,3}

Alueen pinta-alalla oli havaittava yhteys siihen, liikkuttiinko matkalla yksin vai ryhmässä. Pienillä alueilla yksin liikkuvat ja ryhmässä liikkujat ovat jakautuneet suhteellisen tasaisesti, ryhmässä liikkui 60 % ja yksin 40 %. Kun alueen koko kasvaa, myös ryhmässä matkustavien määrä kasvaa. Alueella, jonka koko on yli 100 000 ha, ryhmässä matkusti noin 88 % ja yksin 12 %.

Metsästäjillä matkan kesto korreloi positiivisesti koko maassa kaikkiin hyvinvoinnin osa-alueisiin. Alueittain tarkasteltuna matkan kesto oli yhteydessä sosiaalisen hyvinvoinnin lisääntymiseen Länsi-, Itä- ja Etelä-Suomessa sekä Kainuussa. Kainuussa myös psyykkisen hyvinvoinnin lisääntyminen korreloi matkan keston kanssa. Lapissa (ei Ylä-Lappi) korrelaatio matkan keston oli merkitsevä kaikilla hyvinvoinnin osa-alueilla.

Metsästäjillä ryhmän koko korreloi positiivisesti koko maassa sosiaalisen ja psyykkisen hyvinvoinnin lisääntymiseen. Alueittain ryhmän koko oli yhteydessä sosiaalisen hyvinvoinnin lisääntymiseen Länsi-, Itä- ja Etelä-Suomessa, Kainuussa, Pohjois-Pohjanmaalla ja Lapissa (ei Ylä-Lappi). Kainuussa ja Lapissa (ei Ylä-Lappi) myös psyykkisen hyvinvoinnin lisääntyminen korreloi ryhmän koon kanssa.

Kalastajilla matkan kesto korreloi positiivisesti koko maassa kaikkiin hyvinvoinnin osa-alueisiin. Alueellisesti matkan kesto korreloi sosiaalisen hyvinvoinnin lisääntymisen kanssa vain Itä-Suomessa. Ryhmäkoon kasvaessa sosiaalisen hyvinvointi lisääntyi koko aineistossa. Alueellisesti tarkasteltuna ryhmän koko korreloi sosiaalisen hyvinvoinnin lisääntymisen kanssa Itä-Suomessa, Pohjanmaan–Kainuun alueella ja Ylä-Lapissa. Ylä-Lapissa ryhmän koko oli yhteydessä myös fyysisen hyvinvoinnin lisääntymisen kanssa.

4 Koettuja terveys- ja hyvinvointivaikutuksia selittävät tekijät

Metsästys- ja kalastusmatkasta tehdystä kyselystä poimittiin mahdollisia hyvinvointimuutosta selittäviä tekijöitä (ikäryhmä, sukupuoli, tuliko yksin vai ryhmässä, yöpykö alueella, kenen kanssa oli matkalla, matkan kesto, metsästysalueen koko-luokka). Monimuuttujamalleissa näistä poimittiin muuttujat, jotka yhdessä parhaiten selittivät kutakin hyvinvoinnin osa-alueen muutosta. Analyysit tehtiin koko aineistossa metsästäjien ja kalastajien vastemuuttujille (selitettävälle hyvinvointimuuttujille), jotka oli luokiteltu kaksiluokkaisiksi kyllä/ei-muuttujiksi (ks. aineisto ja menetelmät).

Sosiaalisen hyvinvoinnin lisääntymistä selittävä malli on esitetty taulukossa 14. Metsästäjillä yöpyminen, sukupuoli ja ikäluokka olivat tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä sosiaalisen hyvinvoinnin muutokseen. Yöpyjillä oli lähes nelinkertainen todennäköisyys sille, että sosiaalinen hyvinvointi lisääntyi. Naisilla vastaava kerroin on 2,9 suhteessa miehiin (taulukko 14). Kalastajilla sosiaalisen hyvinvoinnin lisääntyminen oli yhteydessä siihen, kenen kanssa oli matkalla. Kaverien tai oman perheen kanssa kalastavat kokevat todennäköisimmin sosiaalisen hyvinvoinnin lisääntymistä kuin yksin kalastavat. Työikäisten ikäryhmät erosivat myös kalastusaineistossa eläkeikäisten ryhmästä (taulukko 14).

Taulukko 14. Koettuun sosiaalisen hyvinvoinnin lisääntymiseen yhteydessä olevat tekijät logistisen regressioanalyysin mukaan metsästäjillä ja kalastajilla. OR = odds ratio, ristitulosuhte; CI = confidence interval, luottamusväli.

	OR	(95 % CI)	p-arvo
Metsästäjät			
Yöpyminen (vs. päiväkäynti)	3,9	(2,7–5,5)	0,000
Nainen (vs. mies)	2,9	(1,2–7,2)	0,022
Ikäluokka 25–44 v (vs. yli 65 v)	2,2	(1,5–3,1)	0,000
Ikäluokka 45–64 v (vs. yli 65 v)	1,7	(1,2–2,5)	0,002
Kalastajat			
Päiväkäynti (vs. yöpyminen)	0,7	(0,5–0,9)	0,021
Kaverien kanssa (vs. yksin)	3,8	(2,6–5,4)	0,000
Perheen kanssa (vs. yksin)	2,4	(1,7–3,6)	0,000
Ikäluokka 25–44 v (vs. yli 65 v)	1,9	(1,1–3,1)	0,018
Ikäluokka 45–64 v (vs. yli 65 v)	1,8	(1,1–3,0)	0,028

Psyykkisen hyvinvoinnin lisääntymistä metsästäjillä selittävät eniten ikäryhmä, matkan kesto, yksin vai ryhmässä liikkuminen ja metsästysalueen koko. Kalastajilla psyykkisen hyvinvoinnin lisääntymistä selittävät eniten matka kalastuskohteeseen sekä ikäluokka (taulukko 15).

Fyysisen hyvinvoinnin lisääntymistä metsästäjillä selittää eniten matkan kesto ja sukupuoli. Molemmassa ryhmässä matkan keston ollessa 8–14 vrk todennäköisyys saada fyysisiä hyvinvointivaikutuksia on kaksinkertainen verrattuna päiväkäyntiin. Kalastusaineistossa naisilla on suurempi todennäköisyys kokea fyysisen hyvinvoinnin lisääntyvän (taulukko 16).

Taulukko 15. Koettuun psyykkisen hyvinvoinnin lisääntymiseen yhteydessä olevat tekijät logistisen regressioanalyysin mukaan metsästäjillä ja kalastajilla. OR = odds ratio, ristitulosuhde; CI = confidence interval, luottamusväli.

	OR	(95 % CI)	p-arvo
Metsästäjät			
Ryhmässä (vs. yksin)	1,3	(1,0–1,8)	0,042
Ikäluokka 6–24 v (vs. yli 65 v)	2	(1,1–3,5)	0,024
Ikäluokka 25–44 v (vs. yli 65 v)	3,7	(2,5–5,7)	0,000
Ikäluokka 45–64 v (vs. yli 65 v)	2,3	(1,6–3,4)	0,000
Metsästysalueen kokoluokka			
Alle 5 000 ha (vs. 5 001–30 000 ha)	0,5	(0,3–0,9)	0,018
Matkan kesto 4 vrk (vs. 1 vrk)	1,8	(1,2–2,9)	0,010
Matkan kesto 5 vrk (vs. 1 vrk)	1,8	(1,1–3,0)	0,018
Matkan kesto 7 vrk (vs. 1 vrk)	2,1	(1,2–3,6)	0,006
Matkan kesto 8–14 vrk (vs. 1 vrk)	2	(1,2–3,4)	0,008
Kalastajat			
Matka kohteeseen			
yli 700 km (vs. alle 150 km)	2,6	(1,7–4,1)	0,000
Ikäluokka 25–44 v (vs. yli 65 v)	3	(1,7–5,3)	0,000
Ikäluokka 45–64 v (vs. yli 65 v)	2,3	(1,3–4,1)	0,004

Taulukko 16. Koettuun fyysisen hyvinvoinnin lisääntymiseen yhteydessä olevat tekijät logistisen regressioanalyysin mukaan metsästäjillä ja kalastajilla. OR = odds ratio, ristitulosuhde; CI = confidence interval, luottamusväli.

	OR	(95 % CI)	p-arvo
Metsästäjät			
Matkan kesto 6 vrk (vs. 1 vrk)	1,7	(1,0–2,9)	0,041
Matkan kesto 8–14 vrk (vs. 1 vrk)	1,9	(1,2–3,0)	0,007
Kalastajat			
Mies (vs. nainen)	0,6	(0,3–1,0)	0,040
Matkan kesto 6 vrk (vs. 1 vrk)	1,2	(1,1–3,2)	0,025
Matkan kesto 8–14 vrk (vs. 1 vrk)	1,9	(1,3–2,9)	0,011

5 Tulokset, saalispalautteaineisto

Metsähallituksen pienriistan metsästäjät antoivat vuonna 2013 yhteensä 17 408 saalispalautetta, joka vastaa noin yhtä kolmannesta myydyistä luvista. Vastaajien yleisimmät kotimaakunnat olivat Uusimaa (16 %), Pohjois-Savo (16 %), Pohjois-Pohjanmaa (12 %) ja Keski-Suomi (10 %). Työikäiset olivat vahvimmin edustettuina, sillä 85 % vastaajista oli 25–64-vuotiaita (taulukko 14).

Metsästysvuorokausissa Etelä-Suomi erottui joukosta. Siellä tehtiin eniten lyhyitä, yhden päivän retkiä lähialueella sijaitsevalle kohteelle. Vastaajissa on myös koko metsästyskauden mittaisella luvalla metsästäneitä henkilöitä, joten metsästyspäivien enimmäismäärä on osalla alueista jopa useita kymmeniä. Metsästyksen käytetyt tunnit vuorokaudessa eivät eronneet suuresti eri alueilla.

Taulukko 17. Saalispalautteen antaneiden lukumäärä (n) ja prosenttiosuudet metsästysalueen sijaintimaakunnan, kotimaakunnan ja ikäryhmän mukaan.

Metsästysalueen sijainti	Lukumäärä	%	Metsästäjän kotimaakunta	Lukumäärä	%	Ikäryhmä	Lukumäärä	%
Länsi-Suomi	2 811	16	ei tietoa	1 438	8	6–15 v	135	1
Itä-Suomi	3 344	19	Etelä-Savo	937	5	16–24 v	755	5
Etelä-Suomi	405	2	Pohjois-Savo	2 693	16	25–44 v	6 196	38
Koillismaa	1 310	8	Pohjois-Karjala	757	4	45–64 v	7 689	47
Pohjois-Pohjanmaa	921	5	Kainuu	371	2	65–74 v	1 301	8
Kainuu	3 610	21	Uusimaa	2 760	16	yli 75 v	140	1
Lappi	4 052	23	Varsinais-Suomi	437	3			
Ylä-Lappi	955	6	Kanta-Häme	148	1			
			Päijät-Häme	452	3			
			Kymenlaakso	390	2			
			Etelä-Karjala	395	2			
			Satakunta	215	1			
			Pirkanmaa	1 321	8			
			Keski-Suomi	1 711	10			
			Etelä-Pohjanmaa	195	1			
			Pohjanmaa	203	1			
			Keski-Pohjanmaa	100	1			
			Pohjois-Pohjanmaa	2 156	12			
			Lappi	706	4			
			Ulkomaat	23	0,1			

Metsästyksen yhteydessä maastossa kuljettu keskimääräinen matka oli pisin Ylä-Lapissa ja lyhin Länsi-Suomessa. Tilastolliset erot alueiden välillä näkyvät taulukossa 18.

Ikäryhmittäin päiväkilometrejä tarkasteltaessa pisimmät päiväkilometrit tulivat nuoremmissa ikäluokissa (6–24-vuotiaat 8,2 km ja 25–44-vuotiaat 8,4 km). Näiden ryhmien kulkemien matkojen pituudet erosivat merkitsevästi vanhempien ryhmien kulkemista (45–64 v 7,7 km ja yli 65 v 6,7 km). Vanhimman ikäryhmän kulkemat kilometrit erosivat kaikkien ryhmien arvoista merkitsevästi.

Saalispalautteiden antajista 89 % oli kanalin- tulupa-asiakkaita ja 11 % jänis- ja vesilintulu- pa-asiakkaita. Keskimääräinen päivässä kuljettu matka kanalin- metsästäjillä oli 8,1 km. Jänis- ja vesilintuluvan hankkineet puolestaan kävelivät päivän aikana 5,7 km. Ero on tilastollisesti erit- täin merkitsevä ($p < 0,001$).

Vastaaajista yli puolet (51 %) metsästi koiran kanssa. Heistä seisovan koiran kanssa metsästi 19 %, haukkuvan koiran kanssa 15 %, noutavan koiran kanssa 9 % ja ajavan koiran kanssa 9 %. Seisovan koiran kanssa kuljettiin keskimäärin 9,2 km ja noutavan koiran kanssa 8,6 kilometriä päivässä. Haukkuvan koiran kanssa liikkuneet kävelivät 8,1 km ja ilman koiraa metsästäneet keskimäärin 7,6 kilometriä metsästysvuorokautta kohden. Ajavalla koiralla metsästävien keskimää- räinen päiväm matka oli 5,2 km.

Saalispalautteen antajista 52 % onnistui saa- maan saalista metsästysmatkallaan ja 48 % jäi ilman. Ne metsästäjät, jotka saivat saalista, kul- kivat keskimäärin 8,2 km päivässä. Saaliitta jää- neet liikkuivat lyhyemmän matkan, n. 7,5 km päivässä. Ero on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < 0,005$).

Taulukko 18. Keskimääräiset metsästyspäivät, maastotunnit ja maastossa päivää kohti kuljetut kilometrit eri alueilla. Tilastolliset erot päiväkilometreissä yläindekseillä merkittyyn alueeseen: 1 = Länsi-Suomi $p < 0,01$, 2 = Itä-Suomi $p < 0,01$, 3 = Itä-Suomi $p < 0,05$, 4 = Etelä-Suomi $p < 0,01$, 5 = Etelä-Suomi $p < 0,05$, 6 = Koillismaa $p < 0,01$, 7 = Muu Pohjois- Pohjanmaa $p < 0,01$, 8 = Kainuu $p < 0,01$ ja 9 = Lappi (ei Ylä-Lappi) $p < 0,01$.

	Metsästys					
	Päivät		Maastotunnit		Päiväkilometrit	
	ka	min-max	ka	sd	ka	sd
Länsi-Suomi (n = 2 811)	2,4	1–60	6	2,5	6,7	4,4
Itä-Suomi (n = 3 344)	2,8	1–45	6	2,6	7,1 ¹	5,1
Etelä-Suomi (n = 405)	1,2	1–4	5,4	2	6,8	4,5
Koillismaa (n = 1 310)	2,6	1–15	6,0	2,4	8,1 ^{1, 2, 4, 7, 8}	4,9
Muu Pohjois-Pohjanmaa (n = 921)	2,3	1–15	6,1	6,1	7,4 ^{1, 3, 5}	4,4
Kainuu (n = 3 610)	3,1	1–35	6,1	3,3	7,6 ^{1, 2, 5}	5,3
Lappi (n = 4 052)	3,3	1–25	6,4	5,9	9,1 ^{1, 2, 4, 6, 7, 8}	4,3
Ylä-Lappi (n = 955)	2,9	1–14	6,0	2,1	11,1 ^{1, 2, 4, 6, 7, 8, 9}	5,8

6 Johtopäätökset

Tulosten perusteella eränkäynti ja kalastus tuottavat sosiaalisia, psyykkisiä ja fyysisiä hyvinvointivaikutuksia kansalaisille. Sosiaalinen hyvinvointi lisääntyi 89 %:lla, psyykkinen hyvinvointi 93 %:lla ja fyysinen hyvinvointi 92 %:lla metsästäjistä. Kalastajilla vastaavat arvot olivat sosiaalisen hyvinvoinnin lisääntyminen 73 %, psyykkisen hyvinvoinnin lisääntyminen 77 % ja fyysisen hyvinvoinnin lisääntyminen 81 %. Näiden lukujen valossa metsästäjien hyvinvointi lisääntyi enemmän kuin kalastajien. Metsästäjille ja kalastajille suunnatuissa kyselyissä asiaa kysyttiin täsmälleen samalla tavalla.

Tulosten perusteella psyykkisen hyvinvoinnin lisääntyminen antaa korkeammat arvot kuin sosiaalinen ja fyysinen osa-alue niin metsästys-, kalastus- kuin myös kansallispuistovastaajilla (ks. Kaikkonen ym. 2014). Kaikilla kysytyillä hyvinvoinnin osa-alueilla metsästäjien kokemien hyvinvointivaikutusten keskiarvot olivat korkeammat kuin kalastajilla. Sosiaalisen ja psyykkisen hyvinvoinnin lisääntymisessä ei ollut suuria eroja eri aineistojen välillä, mutta koettu fyysisen hyvinvoinnin lisääntyminen oli kalastajilla pienempää. Kalastus on usein luonteeltaan vähemmän liikkumista vaativaa toimintaa, joten tulos lienee odotettu. Ylä-Lapissa kalastukseen liittyy usein vaeltamista tai pitkiä siirtymiä kohteille. Se näkyy koettujen fyysisten hyvinvointivaikutusten lisääntymisenä.

Metsästysaineistossa kanalintuluvalla metsästävät kokivat suuremmat hyvinvointivaikutukset. Havainto linkittyy saalisalauteaineistoon, jonka mukaan kanalinnustajat liikkuvat maastossa keskimäärin melko pitkiä matkoja. Saalisaineistossa saalista saaneet liikkuvat myös kilometreissä mitattuna enemmän kuin saaliitta jääneet eli liikkuminen kannattaa.

Kansallispuistojen kävijöille tehdyn hyvinvointikyselyn (Kaikkonen ym. 2014) perusteella eri puistojen keskimääräinen päiväkilometrimäärä oli 13,4 km ja Lapissa Kevon luonnonpuistossa suurin keskimääräinen päivämatka oli yli 19 km ja pienimmässä puistossa 9,8 km. Saalisaineiston perusteella metsästäjien päiväkilometrit ovat hieman vähäisemmät kuin kansallispuistokävijöillä. Puistokävijöiden suurin motiivi oli

retkeily, joten kilometrejä kertyy (Kaikkonen ym. 2014).

Metsästys- ja kalastusaineistossa miesten osuus oli suuri. Naisten kokema hyvinvointivaikutusten lisääntyminen oli kuitenkin miehiä suurempaa kaikilla hyvinvoinnin osa-alueilla. Metsästys- ja kalastusaineistoissa ikäryhmä 25–44-vuotiaat näyttäisi kokevan suurimmat hyvinvointivaikutukset verrattuna nuorempien ja vanhempien ryhmiin. Tämä saattaa selittyä sillä, että hektisen elämänrytmin vastapainoksi irtautuminen arjesta tuntuu todella arvokkaalta. Monimuuttuja-analyysin perusteella vanhin ikäryhmä ei koe saavansa hyvinvointilisää samassa määrässä kuin nuoremmat ikäryhmät. Vapaa-aikaa ei ehkä koeta yhtä arvokkaaksi kuin työikäisten ryhmissä eikä eränkäynti ole välttämättä enää varsinaista irtaantumista toisenlaiseen elämänrytmiin.

Kavereiden seura näyttää olevan tärkeä tekijä varsinkin sosiaalisen hyvinvoinnin kannalta. Samansuuntainen havainto voidaan todeta oman perheen mukanaolosta kalastusmatkalla. Suurin osa vastaajista liikkuikin ryhmässä – yksin matkaavia oli alle viidennes sekä metsästys- että kalastusaineistossa. Tulokset vahvistavat varsin yleistä käsitystä siitä, että metsästys ja kalastus ovat varsin sosiaalisia harrastuksia.

Yöpymisellä oli merkittävä vaikutus hyvinvoinnin lisääntymiseen. Metsästys- tai kalastusmatkan kesto korreloi hyvinvointivaikutusten lisääntymiseen, mutta yli kahden viikon matka ei enää lisännyt koettuja hyvinvointivaikutuksia. Suurimmat hyvinvointivaikutusten lisäykset koettiin 8–14 vuorokauden reissuilla. Lienee mahdollista, että pidemmällä matkoilla paluu kodin arkeen alkaa houkuttaa.

Myös metsästysalueen koko oli merkittävä tekijä hyvinvointivaikutusten kokemiseen; suurilla yli 100 000 ha:n alueilla koettiin suurimmat hyvinvoinnin lisäykset. Metsästysalueita verrattaessa Lapin kohteet nousivat tilastollisesti muiden edelle. Lapin kohteissa saavutettiin suurimmat koetut hyvinvointivaikutukset. Suurilla metsästysalueilla on tilaa liikkua ja mahdollisuus kulkea saman metsästysmatkan aikana useissa eri paikoissa. Myös laajojen alueiden kauniilla mai-

semilla saattaa olla oma vaikutuksensa kävijän hyvinvointikokemukseen.

Kalastusaineistossa luonnonvesillä kalastaneet kokivat hyvinvointinsa lisääntyneen enemmän kuin istutusvesillä kalastaneet. On mahdollista, että istutuskohteilla käyville kalastajilla keskeinen matkan onnistumisen mittari on saatu saalis. Jos istutuksesta on kulunut riittävästi aikaa, todennäköisyys saaliiseen heikkenee. Saaliitolla reissuilla myös hyvinvoinnin kokeminen saattaa jäädä alhaisemmaksi. Ilmiö on havaittavissa myös Metsähallituksen saamassa palautteessa (Mika Laakkonen, henk.koht. tiedonanto 2014). Luonnonvesillä saalis lienee harvemmin kalastajan päämotiivi, joskin saalisvarmuus on usein tasaisempi. Ehkä luonnonvesillä koetaan myös jonkinlaista aitouden tunnetta, joka lisää hyvinvointikokemusta.

Edellä mainituista tekijöistä nousee kysymys, mikä on lopulta tärkein yksittäinen tekijä hyvinvoinnin lisääntymiselle. Esimerkiksi Lapissa on suuret metsästysalueet, kalastus kohdistuu luontaisiin kalakantoihin, siellä myös yleensä viivytään pitempään ja yksin liikkujien osuus on vähäinen. Selittäviä tekijöitä on siis monta.

Aikuisen minimiliikuntasuositus viikossa on yhteensä 2 tuntia 30 minuuttia reipasta tai 1 tunti 15 minuuttia rasittavaa kestävyysliikuntaa. Lisäksi suositukseen kuuluu kaksi kertaa lihaskunnan tai liikehallinnan kehittämistä viikoittain. Metsästäjien saalispalautteissa ilmoittamat metsästyksen käyttämät tunnit ja päivittäin kuljetut kilometrit ylittävät reilusti minimiliikuntasuosituksen määrät. Toisin sanoen metsästysretkillä aikuisväestön liikuntasuositus toteutuu hyvin. Kyselyssä ei kuitenkaan tiedusteltu liikunnan määrää kotioloissa eli yksittäinen metsästysretki ei fyysisen suorituskyvyn kannalta riitä, ellei aktiivisuus jatku tavalla tai toisella arjessa. Toivosen (2009) selvityksen mukaan näin tapahtuu laajalti, sillä lähes kaikilla suomalaisilla metsästäjillä (98 %) on metsästyksen ohella jokin liikuntaharrastus, kuten kuntoliikunta, hiihto, lenkkeily tai kuntokävely.

Tässä tutkimuksessa luonnossa liikkumisen terveys- ja hyvinvointivaikutusten mittaamiseen käytettiin samoja kysymyksiä (liite 1) kuin kesällä 2013 neljän luonnonsuojelun kävijöille suunnatussa maastokyselyssä (Kaikkonen ym. 2014). Suojelualueilla tehdyn tutkimuksen ja tämän tutkimuksen tulosten välillä on johdonmukaisesti samankaltaisuutta. Sekä suojelualueilla että tämän tutkimuksen kohteissa kävijät kokivat sekä fyysisen, psyykkisen että sosiaalisen hyvinvointinsa lisääntyneen. Naisten kokemukset olivat hieman myönteisemmät kuin miesten, ja ryhmässä liikkuneet kokivat sosiaalisen hyvinvointinsa lisääntyneen enemmän kuin yksin liikkuneet. Myös käynnin kestolla oli yhteys hyvinvointivaikutukseen.

Suojelualueilla toteutetussa tutkimuksessa (Kaikkonen ym. 2014) selvitettiin tässä tutkimuksessa käytetyn lyhyen maastokyselyn ja pidemmän käynnin jälkeen toteutetun kyselyn yhtenevyyttä. Vaikka yhtenevyys oli heikko, se ei välttämättä johdu kyselyistä sinänsä, vaan esimerkiksi kyselyjen toteutuksen väliin jäänyt aika ja vastaajien muuttunut elämäntilanne on voinut vaikuttaa vertailtavuuteen.

Tässä tutkimuksessa käytetty lyhyt luonnon terveys- ja hyvinvointivaikutusten kysely on helppo toteuttaa ja sillä voidaan saada kattavasti tietoa lupa-asiakkaiden ja kansallispuistokävijöiden kokemuksista. Mittaria voidaan suositella käytettäväksi metsästäjien ja kalastajien kokemien terveys- ja hyvinvointivaikutusten mittaamiseen, mutta sen kehittämistä on edelleen syytä jatkaa.

Lähteet

- Barton, J. & Pretty, J. 2008: What is the best dose of nature and green exercise for improving mental health? A multi-study analysis. – *Environmental Science & Technology* 44: 3947–3955.
- Bjork, J., Albin, M., Grahn, P., Jacobsson, H., Ardo, J., Wadbro, J., Ostergren, P.-O. & Skarback, E. 2008: Recreational values of the natural environment in relation to neighbourhood satisfaction, physical activity, obesity and wellbeing. – *Journal of Epidemiology & Community Health* 62:e2.
- Kaikkonen, H., Virkkunen, V., Kajala, L., Erkkonen, J., Aarnio, M. & Korpelainen R. 2014: Terveyttä ja hyvinvointia kansallispuistoista – tutkimus kävijöiden kokemista vaikutuksista. – *Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja*. Sarja A 208. 65 s.
- Maa- ja metsätalousministeriö 2012: Riistakonsernin strategia 2012. Hyvinvointia riistasta. – <www.mmm.fi/attachments/riistatalous/riistahallinto/6HUYzK6i4/Julkisen_riistakonsernin_strategia_-_hyvinvointia_riistasta.pdf>.
- Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2013: Muutosta liikkeellä. Valtakunnalliset yhteiset linjaukset terveyttä ja hyvinvointia edistävään liikuntaan 2020. – <www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1864597>.
- Toivonen, A.-L. 2009: Suomalainen metsästäjä 2009. – Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos. Selvityksiä 19/2009. <www.rktl.fi/www/uploads/pdf/uudet%20julkaisut/selvitys-sia_19_2009.pdf>.
- Tourula, M. & Rautio, A. 2014: Terveyttä luonnosta. – Thule-instituutti, Oulun yliopisto, Metsähallitus & Oulun seutu. <http://www.oulu.fi/thule/e_julkaisut>. 73 s.
- Zimoch, U., Törmä, H. & Rautiainen M. 2014: Metsähallituksen metsästys- ja kalastuslupa-asiakkaiden aluetaloudelliset vaikutukset. – Käsikirjoitus, Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti.

Hyvinvointia mittaavat kysymykset Metsähallituksen metsästys- ja kalastuslupa-asiakkaille suunnatussa kyselyssä

Eränkävynnin hyvinvointivaikutukset

Missä määrin koet kyseessä olleen metsästys/kalastusmatkan vaikuttaneen yleiseen terveydentilaasi ja hyvinvointiisi seuraavilla osa-alueilla? Vastaa jokaiseen kohtaan ja valitse se vaihtoehto, joka parhaiten kuvaa tuntemuksiasi. (5 = täysin samaa mieltä, 4 = jokseenkin samaa mieltä, 3 = ei samaa eikä eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 1 = täysin eri mieltä)

	täysin samaa mieltä	5	4	3	2	1	täysin eri mieltä
Sosiaalinen hyvinvointini lisääntyi (esim. työkyvyn edistyminen, ihmissuhteiden lujittuminen, yksin tai yhdessä tekemisestä nauttiminen)		☐	☐	☐	☐	☐	
Psyykkinen hyvinvointini lisääntyi (esim. tyytyväisyys elämään, mielialan kohentuminen, palautuminen henkisestä uupumuksesta, uuden oppiminen)		☐	☐	☐	☐	☐	
Fyysinen hyvinvointini lisääntyi (esim. luonto-aistimuksista nauttiminen, fyysisen kunnon ylläpito, uusien taitojen omaksuminen, fyysinen hyvä olo)		☐	☐	☐	☐	☐	

Pienriistan saalispalautelomake

Metsästysalue ja lupatyyppi		Metsästyksen aikana saatu saalis			
Varausnumero (laskusta):	-10004700	linnut	kpl	nisäkkäät	kpl
Lupa-alueen numero ja nimi:	Valitse	Metsokoiras		Jänis	
Luvan kesto:	Valitse	Metsurinaaras		Kanadanmajava	
Käytelyt metsästysvkl.	vrk	Teerikoiras		Metsäauris	
Ensimmäinen metsästyspäivä:	12 kccä 2014	Teerinaaras		Kettu	
Sisältääkö lupa kanallinnut:	Kyllä Ei	Pyy		Näätä	
Metsästystapahtuma ja taustatiedot		Riekko		Supikoira	
Metsästäessä kulkemasi matka maastossa yhteensä noin	kmi	Muu lintulajista		Minkki	
Metsästyksessä käytämäsi aika yhteensä noin	tuntia	Siniorsot		Muu nisakas	
Metsästyksessä käytetty koira:	ei koiraa	Hanhi		Mika	
Ikäni on:	Valitse	Muut vesilinnut		En saanut saalista	☐
Metsästysmahdollisuuteni:	☐ Vain valtion maat ☒ Valtion maiden lisäksi metsästysseuran tai muut maat				

Arvioi palveluamme						
	Erittäin hyvä (5)	Melko hyvä (4)	Ei hyvä eikä huono (3)	Melko huono (2)	Erittäin huono (1)	En osaa sanoa
Metsästysasioiden viestintä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Eri myyntikanavien valikoima	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Käyttämäsi myyntikanavan toimivuus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Myyntihenkilöstön palvelu (mikäli asioit henkilöstön kanssa)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lupa-alueen metsästäjämäärän mitoitus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Metsätalouden vaikutus metsästyksessä lupa-alueella	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lupa-alueen rauhallisuus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Yleinen mielikuva metsästysalueesta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lupatyyppien valikoima	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Luvan hinta-laatusuhde	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Tähän voit kirjoittaa palautetta Metsähallitukselle.

Sitä käytetään toiminnan kehittämiseen. Jos haluat vastauksen palautteeseen, käytä palautejärjestelmää osoitteessa www.metsa.fi.

Palautteeni koskee: Markkinointi ja myynti Metsästyskohde Tuote Muu

Yhteystiedot	
Nimi	

Uusimmat Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisut

Sarja A

- No 202 Salla, A. 2013: Sipoonkorven kansallispuiston geologiset luontokohteet. 29 s.
- No 203 Kuntsi, S. & Toivanen, T. 2013: Lahopuun lisäyksen vaikutus kovakuoriaislajistoon. 34 s.
- No 204 Niemi, M. & Nyman, M. 2013: Valkohäntäpeuran ekologiset ja sosiaaliset vaikutukset Tammisaaren saariston kansallispuistossa ja sen lähialueilla. 52 s.
- No 205 Niemi, M. & Nyman, M. 2013: Vit-svanshjortens ekologiska och sociala verkningar i Ekenäs skärgårds nationalpark och dess närområden. 50 s.
- No 206 Trafix oy 2013: Sipoonkorven kansallispuiston liikenneselvitys. 53 s.
- No 207 Pietilä, M., Saarinen, J., Virkkunen, V. & Kesälä, M. 2014: Tourism and nature conservation in Koillismaa region, northern Finland. 56 s.
- No 208 Kaikkonen, H., Virkkunen, V., Kajala, L., Erkkonen, J., Aarnio, M. & Korpelainen, R. 2014: Terveyttä ja hyvinvointia kansallispuistoista – Tutkimus kävijöiden kokemista vaikutuksista. 65 s.
- No 209 Kaikkonen, H. & Rautiainen, M. 2014: Terveyttä ja hyvinvointia valtion mailta – tarkastelussa metsästäjät ja kalastajat. 30 s.
- No 210 Vähäsarja, V. 2014: Luontoympäristön terveys- ja hyvinvointivaikutusten taloudellinen arvottaminen. 76 s.

Sarja B

- No 199 Konttinen, T. 2014: Lauhanvuoren kansallispuiston kävijätutkimus 2012–2013. 56 s.
- No 200 Konttinen, T. 2014: Kauhanevan–Pohjankankaan kansallispuiston kävijätutkimus 2012–2013. 53 s.
- No 201 Konttinen, T. 2014: Hämeenkaan harjoitus- ja monikäyttöalueen kävijätutkimus 2012–2013. 62 s.
- No 202 Konttinen, T. 2014: Lauhanvuoren–Hämeenkaan alueen yritystutkimus 2013. 64 s.
- No 203 Metsähallitus 2014: Suojelualueiden hoidon ja käytön periaatteet. 134 s.
- No 204 Salonen, M. 2014: Kurjenrahkan kansallispuiston kävijätutkimus 2013. 66 s.
- No 205 Koskeli, A. 2014: Kolin–Ruunaan alueen yritystutkimus 2014. 60 s.
- No 206 Hallbäck, V. 2014: Terranova – Kvarkens naturcentrums kundundersökning och fortlöpande respons 2011–2013. 51 s.

Sarja C

- No 127 Vuorinen, J., Sorakunnas, E. & Högmander, J. 2014: Öron luontomatkojen kehittämisuunnitelma. 53 s.
- No 128 Metsähallitus 2014: Etelä-Konneveden suojelualuekokonaisuuden hoito- ja käyttösuunnitelma. 135 s.
- No 129 Konttinen, T. 2014: Lauhanvuoren–Hämeenkaan alueen luontomatkojen kehittämissuunnitelma. 89 s.

ISSN-L 1235-6549
ISSN (verkkójulkaisu) 1799-537X
ISBN 978-952-295-078-9 (pdf)

julkaisut.metsa.fi